

Wyrok z dnia 4 lutego 1998 r.

II UKN 435/98

Zaniechanie powiadomienia terenowego organu administracji państwowej o podjętej działalności gospodarczej przez osobę podlegającą ubezpieczeniu społecznemu z tytułu tej działalności, nie wyłącza obowiązku zgłoszenia wniosku o objęcie ubezpieczeniem społecznym z tytułu tej działalności i nie zwalnia od zapłaty należnych składek (art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą oraz ich rodzin, jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 46, poz. 250 ze zm. w brzmieniu obowiązującym przed 1 stycznia 1997 r.).

Przewodniczący: SSN Jerzy Kuźniar, Sędziowie SN: Teresa Romer, Stefania Szymańska (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 4 lutego 1999 r. sprawy z wniosku Teresy M. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w Z.W. o ustalenie obowiązku ubezpieczenia i zapłatę zaległych składek, na skutek kasacji wnioskodawczyni od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 7 maja 1998 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e n i e

W decyzji z dnia 8 listopada 1996 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w Z.W. stwierdził, iż Teresa M. podlega ubezpieczeniu z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej od dnia 1 sierpnia 1990 r. i wymierzył zaległe składki za nieprzedawniony okres od dnia 1 października 1990 r. w kwocie: 7259,25 zł (składki na ubezpieczenie społeczne) i 520,90 (składki na Fundusz Pracy), co daje łącznie 16.083,64 zł. Jednakże kolejną decyzją z dnia 24 marca 1997 r., po wznowieniu postępowania administracyjnego uchylono częściowo powołaną na wstępie decyzję i

wyłączono wnioskodawczynię z ubezpieczenia społecznego osób prowadzących działalność gospodarczą za okres od 1 sierpnia 1990 r. do 31 października 1990 r.

Od powyższej decyzji wnioskodawczyni złożyła odwołanie i powołując się na fakt opłacania składek na ubezpieczenie społeczne rolników wniosła o uchylenie zaskarżonej decyzji i zwolnienie jej od obowiązku uiszczenia zaległej kwoty. Podniosła, iż organ rentowy któremu znany był fakt prowadzenia przez nią działalności gospodarczej, winien był we właściwym zakresie objąć ją stosownym ubezpieczeniem społecznym i zobowiązać do ponoszenia składek. W chwili obecnej żądanie tak wysokiej kwoty, w tym odsetek, jest sprzeczne z prawem i zasadami współżycia społecznego.

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi wyrokiem z dnia 13 listopada 1997 r. oddalił odwołanie. Sąd wywiódł, że odwołująca się, która prowadziła działalność gospodarczą od dnia 5 listopada 1990 r., winna sama ustalić, jakie zobowiązania ciążyą na niej w związku z rozpoczęciem działalności. Wysokość osiąganych przez zainteresowaną w tym okresie dochodów nie ma wpływu na obowiązek ubezpieczenia.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z 7 maja 1998 r. oddalił apelację wnioskodawczyni, jako nieuzasadnioną. W motywach wyroku Sąd Apelacyjny podkreślił, iż obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu określone ustawą z dnia 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 46, poz. 250 ze zm.) podlegają osoby fizyczne prowadzące na własny rachunek działalność gospodarczą na podstawie wpisu do ewidencji działalności gospodarczej. Ubezpieczenie to powstaje z dniem rozpoczęcia działalności rodzącej taki obowiązek, a osoba prowadząca taką działalność jest obowiązana do „jej” ubezpieczenia. W przypadku zbiegu ubezpieczenia z tej ustawy z ubezpieczeniem społecznym rolników indywidualnych, pierwszeństwo miało ubezpieczenie społeczne osób prowadzących działalność gospodarczą. Wynika to wprost z art. 1 ust. 1 pkt 1, art. 3 ust. 1 i art. 22 ust. 1 oraz art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. Obowiązek podlegania ubezpieczeniu społecznemu powstaje więc z mocy samej ustawy, jeżeli istnieją określone w niej warunki. Konsekwencją tego jest określony w art. 23 ust. 1 tej ustawy obowiązek opłacania składek na ubezpieczenie społeczne. Wobec rozpoczęcia działalności gospodarczej w dniu 5 listopada 1990 r., wnioskodawczyni przestała podlegać ubezpieczeniu społecznemu rolników, co wynika wprost z treści przepisów art. 7 ust. 1 i art. 16 ust. 3 ustawy z

dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 1993 r. Nr 71, poz. 342 ze zm.). Fakt, że mimo tego nadal opłacała składki na Fundusz Ubezpieczeń Rolników, nie stanowi okoliczności wyłączającej obowiązek ubezpieczenia na podstawie omawianej ustawy. Ustawodawca nie pozostawił bowiem prawa wyboru osobom podlegającym różnym systemom ubezpieczenia. Dopiero po wprowadzeniu do ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r., z mocą obowiązującą od 1 stycznia 1997 r., przepisu art. 5^a, powstała dla rolników możliwość wyboru pomiędzy ubezpieczeniem społecznym rolników, a innym ubezpieczeniem społecznym z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej, o ile spełniają w tym zakresie określone w odrębnych przepisach warunki. Z uprawnienia tego skorzystała skarżąca, która decyzją Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddział Regionalny w Z.W. z dnia 17 kwietnia 1997 r. została objęta, poczynając od 1 stycznia 1997 r. ubezpieczeniem społecznym rolników. Jednocześnie decyzją ZUS z dnia 28 kwietnia 1997 r. stwierdzono, że wnioskodawczyni od powołanej powyżej daty nie podlega obowiązkowi ubezpieczenia społecznego z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej. Prowadzenie działalności gospodarczej rodzi obowiązek zgłoszenia do ubezpieczenia osoby prowadzącej taką działalność w ciągu 10 dni od dnia rozpoczęcia działalności (§ 32 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1990 r. w sprawie wysokości i podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne). Należy też zauważyć, że przepis art. 22 ust. 2 ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. daje Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych prawo do objęcia osoby podlegającej ubezpieczeniu, ubezpieczeniem z urzędu, a przepis art. 22 ust. 3 zobowiązuje terenowe organy administracji państwowej do informowania ZUS o podejmowaniu działalności gospodarczej na ich terenie. Zaniechanie jednak dokonania tych czynności nie ma skutków wobec osoby podlegającej ubezpieczeniu, w tym nie wyłącza jej obowiązku zgłoszenia do ubezpieczenia. Trafna jest w tej sytuacji decyzja organu rentowego o objęciu wnioskodawczyni ubezpieczeniem społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą. Wszystko to należycie ocenił Sąd Wojewódzki. Co do obowiązku uiszczenia odsetek od nie opłaconych w terminie składek, to wynika on z treści art. 34 ustawy z dnia 25 listopada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 25 poz. 137 ze zm.) w związku z przepisami ustawy z dnia 19 grudnia 1980 r. o zobowiązaniach podatkowych (jednolity tekst: Dz.U. z 1993 r. Nr 108, poz. 486 ze zm.). Powoływanie się przez odwołującą na zasady współzycia społecznego jest bez znaczenia, gdyż zasady te nie obowiązują.

zują w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych. Sytuacja rodzinna apelującej, jak i jej sytuacja zdrowotna, mogą być rozważone przez ZUS tylko wtedy, gdy wystąpi ona do organu rentowego ze stosownym wnioskiem o umorzenie lub rozłożenie na raty zaległości finansowej.

W kasacji wnioskodawczynie zarzuca naruszenie prawa materialnego, a mianowicie art. 1 ust. 1 pkt 1, art. 3 ust. 1 i art. 22 ust. 1 oraz art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą i wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku i poprzedzającego go wyroku Sądu Wojewódzkiego w Łodzi i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, ewentualnie o zmianę wyroku poprzez uwzględnienie żądania.

W uzasadnieniu kasacji wywiedziono, że podstawowym problemem jest, czy obowiązek czuwania nad pobieraniem i wyliczeniem składek spoczywa na ubezpieczonym, czy też organie rentowym. Stanowisko Sądów obu instancji sprowadza się do stwierdzenia, że to sam ubezpieczony winien dbać o odprowadzanie składek na ubezpieczenie społeczne i określać ich wysokość. Tymczasem, co wynika ze statutowych celów działania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, to właśnie na Zakładzie spoczywa obowiązek egzekucji należności świadczeń, w tym składek, łącznie ze środkami przymusu. Celem działania Zakładu jest nie tylko gromadzenie składek, ale również dbałość o ich rytmiczne regulowanie przez zobowiązanego. Przepisy powołanej ustawy wskazują, iż osoba prowadząca działalność gospodarczą podlega ubezpieczeniu i powinna odprowadzać składki; jednakże cytowane przepisy, wprowadzając nie wprost lecz pośrednio, nakładają również na organ rentowy dbałość o rytmikę w ich uiszczaniu. W tej sytuacji „składki nie uiszczone i nie wyegzekwowane nie podlegają zwrotowi; oczywiście nie przysługują od upływu terminu ich płatności odsetki”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja jest pozbawiona uprawnionych podstaw i podlega oddaleniu na mocy art. 393¹² KPC. Okoliczności sprawy są bezsporne. Wnioskodawczynie z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej podlegała od 1 listopada 1990 r. ubezpieczeniu społecznemu na podstawie ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 46, poz. 250 ze zm.). Sądy obu instancji powołały się na właściwe

przepisy prawa. W szczególności wyczerpujące są wywody prawne zawarte w uzasadnieniu Sądu Apelacyjnego. Sąd ten rozważył całokształt istotnych okoliczności sprawy i wyprowadził prawidłowy wniosek, iż z chwilą rozpoczęcia prowadzenia działalności gospodarczej wnioskodawczyni obowiązana była opłacać składki na ubezpieczenie społeczne z tytułu tej działalności, co obligowało ją do zgłoszenia w Oddziale ZUS wniosku o objęcie jej ubezpieczeniem społecznym z tego tytułu. Trafne jest stanowisko Sądu Apelacyjnego, iż opłacanie przez wnioskodawczynię nadal składek na Fundusz Ubezpieczenia Społecznego Rolników nie stanowiło okoliczności wyłączającej obowiązek ubezpieczenia na podstawie ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. Należy także podzielić stanowisko Sądu Apelacyjnego, iż zaniechanie terenowego organu administracji państwowej poinformowania Oddziału ZUS-u o podjęciu przez wnioskodawczynię działalności gospodarczej nie powoduje wobec niej skutków prawnych, gdyż nie wyłącza jej obowiązku zgłoszenia do ubezpieczenia. Nieprawidłowe działanie terenowego organu administracji państwowej bowiem nie daje podstawy do ekskulpacji osoby, na której z mocy prawa spoczywa obowiązek zgłoszenia wniosku o objęcie ubezpieczeniem społecznym z tytułu działalności gospodarczej z chwilą rozpoczęcia takiej działalności. Okolicznością wyłączającą taki obowiązek nie może być także brak świadomości o jego istnieniu i przeświadczenie, że postępowanie (w tym przypadku opłacanie nadal składki na ubezpieczenie społeczne rolników) jest zgodne z prawem.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji wyroku.

=====